

експериментів, моделювань тощо та їх аналізу. Такі проекти доцільно виконувати у системі форм позакласної роботи, під час екскурсій в природу, екологічних польових практикумів, організації екологічних стежок, дослідницької роботи на заповідних територіях тощо, спрямовуючи діяльність учнів не лише на поглиблення знань за програмою шкільного курсу екології, але й на участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, турнірах тощо.

Таким чином, екологічна освіта, що ґрунтується на ціннісному підході, спрямовується на поєднання раціонального й емоційного начал у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і необхідності дотримання екологічного права. Під час розгляду екологічних проблем залучається емоційно-чуттєва сфера особистості, виявляються мотиви, ставлення, почуття учнів, внаслідок чого посилюється пізнавальний інтерес.

Використання специфічних активних методів навчання зменшує тривалість спілкування вчителя зі школярами і надає можливість їм частіше спілкуватися між собою, обмінюватися інформацією, виявляти своє ставлення до проблеми, ділитися переживаннями і вправлятися у різних способах міжособистісної взаємодії. Спілкування учнів має бути відкритим, тобто таким, що гарантує кожному право на висловлювання власної думки і на вільне обговорення міркувань інших, оскільки саме у таких умовах розкривається особистісна значимість багатогранної цінності природи.

1. *Коденко Я.* Формування особистості учня засобами екології / Я. Коденко. // Біологія і хімія. – 1999. – № 6. – С. 7–11.
2. *Колонькова О.* Використання нових методик екологічного виховання старшокласників / О. Колонькова // Біологія і хімія в школі. – 2002. – № 5. – С. 37–40.
3. *Концепція екологічної освіти України.* – К., 2001. – 23 с.
4. *Ніколенко Н.* Виховання ціннісного ставлення до природи у молодших підлітків / Н. Ніколенко // Біологія і хімія в школі. – № 2. – 2002. – С. 44–46.
5. *Плохій З.* Сучасний зміст екологічного виховання // Рідна школа. – 2004. – №10. – С. 3–6.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Жирська Г.Я., Міщук Н.Й.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Збереження здоров'я підростаючого покоління в Україні нині є актуальною проблемою, що зумовлено посиленням екологічної, демографічної та соціальної загрози людству, і потребує конкретного вирішення в повсякденній шкільній практиці. Прищеплення кожній дитині навичок здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я, досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності мають стати пріоритетами у створенні оздоровчого середовища у загальноосвітній школі. Вирішення даної проблеми можливе завдяки впровадженню здоров'язберігальної освіти.

Згідно з Концепцією екологічної освіти в Україні, її зміст повинен бути спрямований на формування особистості з екологічно світоглядною установкою на дотримання норм екологічно грамотної поведінки і виконання практичних дій щодо захисту власного здоров'я і навколишнього природного середовища. Це передбачає, що школярі повинні засвоїти не лише систему наукових знань (уявлень, понять, законів, закономірностей), які відображають філософські, природничо-наукові, соціально-економічні, технічні, правові й морально-етичні аспекти екологічної науки, а і навчитися діяти за законами екології у повсякденному житті, перш за все, з метою створення довкілля для власного комфорту та безпеки інших людей.

Здоров'язберігальна освіта об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів, оскільки під здоров'язберігаючими технологіями вчені розуміють: сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим.

На нашу думку, особливість організації навчання на основі здоров'язберігаючих технологій полягає в організації оздоровчої функції загальноосвітньої школи, що передбачає створення екологічно безпечного, творчо розвивального, емоційно сприятливого середовища за умови суб'єкт-суб'єктної взаємодії в триаді «вчитель-учні-батьки». Реалізація здоров'язберігаючої технології у навчально-виховному процесі передбачає перетворення шкільного простору на своєрідну «творчу життєву лабораторію», в якій учні опановують ази валеологічної культури, що тісно пов'язана з екологічною культурою. Адже виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження не можливе без розвитку умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища як чинника формування здоров'я, без оволодіння нормами екологічно безпечної поведінки.

Формування навичок здорового способу життя та екологічно доцільної поведінки може здійснюватися завдяки валеологізації та екологізації змісту різних навчальних предметів в основній школі. Разом з цим, для вирішення зазначених завдань доцільним є запровадження окремих курсів екологічного спрямування за вибором, зокрема предмета «Уроки для стійкого розвитку». Мета курсу – сприяти формуванню в учнів розуміння необхідності забезпечити стійкий розвиток себе, своєї родини, громади, країни та всього людства через зміну власної поведінки та способу життя. Навчальний предмет надає учням можливість визначати зв'язок тем, що розглядаються, з концепцією стійкого розвитку, із власними уявленнями щодо майбутнього і вибором власного способу життя. Суттєва особливість даного курсу полягає в застосуванні знань на практиці й переданні учням «життєвої» мудрості для повсякденного життя. Діти отримують можливість відкриття й творення власного способу життя і власних цінностей. Загалом курс спрямований на розуміння того, як спосіб життя в домашньому господарстві й поза ним впливає на стан ближнього й дальнього середовища.

Зміст курсу стосується способу життя учня у сфері повсякденного використання ресурсів (економії енергії, води, повітря, рослин), розсудливого здійснення покупок, пошуку можливостей переробки відходів, побудови гуманних стосунків з іншими людьми як чинників соціального здоров'я. Тому його головною особливістю є взаємозв'язок між уроком і життям учня та його родини, оскільки найбільший вплив на дбайливе

використання ресурсів і формування способу життя, орієнтованого на стійкий розвиток, учень має вдома. На уроках учні отримують інформацію, необхідну для діяльності вдома, та обговорюють набутий ними практичний досвід. Цьому сприяє особлива технологія навчання, яка дістала назву педагогіки особистісного емпайерменту, що означає надання людині внутрішньої сили і натхнення до дії. Основні принципи цієї педагогіки полягають у тому, що людині, яка навчається, створюють умови для підвищення впевненості та відповідальності за результати навчання, виникнення ентузіазму й відчуття задоволення від групової й індивідуальної роботи та її результатів, психологічного комфорту в процесі навчання, набуття вмінь контролювати ситуацію навчання.

Як відомо, будь-яка людська дія складається з виникнення мотивації (турбування, хвилювання) щодо якоїсь проблеми, отримання інформації відносно шляхів, якими можна діяти для її розв'язання та власне дій із вирішення питання. Відповідно до цього емпайермент-педагогіка передбачає з самого початку запрошення учнів до діяльності чи експериментування. Нескладна початкова дослідницька діяльність (аудит) прояснює для учнів певні аспекти навколишньої реальності, що викликають їх занепокоєння, хвилювання, потребу потурбуватися про щось, що має стати кращим. Тоді учні відчують потребу в інформації та приймають рішення щодо її пошуку. Знаходження інформації дозволяє розпочати ефективні дії, результат виконання яких відкриває для учня нові аспекти проблеми, що його хвилює. Будучи мотивованим на її розв'язання, учень знову повторює коло діяльності.

Отже, навчання для стійкого розвитку зосереджується скоріше на рішеннях (розумного споживання енергії та води; зменшення марних витрат сировини; зменшення викидання сміття; збільшення частки екологічних продуктів у щоденних покупках; зміцнення власного здоров'я тощо), ніж на проблемах. Учні черпають мотивацію до навчання з внутрішнього бачення того, у якому середовищі й суспільстві вони прагнуть жити, а не зі страху перед екологічними чи соціальними катастрофами. Мотивація учня для кожної наступної дії на користь людства і довкілля виникає з інформації про результати та значення попередніх дій щодо економного споживання та свідомого ставлення до ресурсів, а не шляхом погіршення якості життя. Наочність цих результатів укріплює піклування про майбутнє.

Освіта для стійкого розвитку полягає у формуванні в людей стійких, екологічно врівноважених звичок і способу повсякденного життя. Такий спосіб життя дітей і дорослих передбачає певні дії в домашньому господарстві, школі та місцевій громаді. Перехід значної кількості населення України до такого способу життя сприятиме реалізації національних цілей екологічної політики: покращенню стану повітря, води, ґрунту; стабілізації клімату; уповільненню зменшення біологічного видового розмаїття; створенню здорових умов життя, в тому числі й для прийдешніх поколінь. Вирішення названих завдань передбачає активні та інтерактивні методи навчання, спрямовані на: залучення учня й учителя до пошуку нових дієвих рішень у пошуку й отриманні знань; навчання свідомої участі в командній роботі та способів колективної взаємодії; поєднання елементів гри й наукового дослідження; навчання оцінювання власних дій і можливостей; розвиток умінь формулювати позицію, висувати і перевіряти гіпотези; використання різних джерел інформації; розвиток творчих можливостей й інтересів учня.

Отже, реалізація здоров'язберігаючих технологій у процесі вивчення курсу «Уроки для стійкого розвитку» передбачає створення сприятливих для учнів умов навчання у школі завдяки відповідності змісту і способів засвоєння знань про збереження здоров'я

віковим можливостям учнів; діяльній суб'єктній позиції школяра як умови активізації самовизначення та саморефлексії; демократичності і толерантності у діалогічному спілкуванні з однолітками та дорослими; опорі на власний життєвий досвід індивіда.

1. *Ващенко О.* Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // *Здоров'я та фізична культура.* – 2006. – № 8. – С. 1–6.
2. *Концепція екологічної освіти України.* – К., 2001. – 23 с.
3. *Сталій розвиток суспільства: роль освіти.* Путівник / Ред. В. Підліснюк. — К.: Вид-во СПД «Ковальчук», 2005. – 88 с.
4. *Уроки для стійкого розвитку: 8 клас: навчальний посібник* / Авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пилипчатіна, Г. Серова [та ін.]. – К.: Логос, 2009. – 96 с.
5. *Уроки для стійкого розвитку: посібник для вчителя навч. курсу за вибором для учнів 8-го кл.* / Авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пилипчатіна, Г. Серова [та ін.]. – К.: Логос, 2010. – 79 с.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Москалюк Н. В.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Сучасне суспільство потребує фахівців високого рівня, всебічно підготовлених з високорозвиненими дослідницькими вміннями. Головна мета вищої освіти полягає в формуванні всебічно розвиненої особистості, яка буде застосовувати здобуті знання не лише в своїй подальшій професійній діяльності, а й постійно оновлювати та поповнювати їх. Нині вченими-педагогами (А. Алексюк, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, С. Сисоєва, В. Сластьоніна) приділяється значна увага до особистості студента – майбутнього вчителя, його підготовці, професійному й особистісному розвитку, процесу входження в освітнє середовище і самореалізація в ньому. Тому вкрай необхідним є пошук шляхів і засобів, що дають змогу зробити новий крок у методичній підготовці майбутнього вчителя, розв'язанні проблеми підготовки майбутніх учителів до дослідницької діяльності, тобто вивести його на рівень професійної компетентності, яка б задовольнила потреби школи в спеціалістах нового типу.

Одним із важливих факторів на ринку праці є вміння студентів, майбутніх вчителів природничих дисциплін, навчатися та самостійно здобувати нові знання, застосовувати вже набуті у нових умовах та професійних ситуаціях, креативно мислити і приймати нестандартні рішення. Такі навички і вміння ефективно формуються у молодих людей під час занять дослідницькою роботою у вищих навчальних закладах. Спостереження за діяльністю студентів свідчить про те, що маючи достатню теоретичну підготовку, вони відчувають невпевненість у реальних педагогічних ситуаціях. Їм інколи не вистачає вміння комплексно планувати завдання, відбирати найбільш доцільні засоби, методи та прийоми педагогічного впливу, обирати педагогічно правильний тон спілкування, керувати настроєм та почуттями учнів, адже традиційне навчання переважно будується не на методах самостійного, творчого дослідницького пошуку, а на репродуктивній